

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 9. decembrī

Satversmes tiesas 3. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Mārtiņš Mīts un Juris Juriss,

kolēģijas sēdē izskatījusi [..], [..] un [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 194/2025),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt Civillikuma 149. panta septīto daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka tiesība apstrīdēt bērna izcelšanos ir personiska. Tā nepāriet uz mirušā mantiniekiem, bet viņa celto prasību mantinieki var turpināt.

3. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt minētā panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka apstrīdētā norma tiem kā mirušā jeb bērna mātes vīra tuvākajiem radiniekiem – mā sai, brālim un mātei – neparedz tiesības apstrīdēt paternitātes pieņēmumu. Proti, ja miris bērna mātes vīrs, kurš pirms savas nāves ir zinājis, ka bērns nav izcēlies no viņa, bet nav apstrīdējis paternitātes pieņēmumu likumā noteiktajā termiņā, tad mirušā mā sai, brālim un mātei nav tiesību apstrīdēt paternitātes pieņēmumu. Tas Pieteikuma iesniedzējiem liedz

aizsargāt savas personiskās un mantiskās tiesības. Proti, tiek liegta iespēja tiesiskā ceļā atjaunot faktiskajai realitātei atbilstošu ģimenes un radniecības attiecību struktūru. Tāpat tas liedz iegūt arī mantojumu. Tādējādi tiek aizskartas Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu un Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža, ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Konkrētajā gadījumā Pieteikuma iesniedzējiem nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizsargāt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Termins konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no [datums] – dienas, kad Pieteikuma iesniedzēji iesniedza iesniegumu par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanos mantojuma tiesībās notāram mantošanas lietā. Proti, dienas, kad notārs informēja Pieteikuma iesniedzējus par to, ka pēc pakāpes tuvāks aicināts mantot ir mirušā nepilngadīgais bērns. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2025. gada 20. oktobrī. Tādējādi sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu arī tad, ja konstitucionālajā sūdzībā ietvertais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Pieteikuma iesniedzēju ieskatā apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, jo, liedzot apstrīdēt paternitātes

pieņēmumu tiesā, tiek ietekmēta Pieteikuma iesniedzēju identitāte, piederības un mantiskie jautājumi attiecībā pret mirušā bērnu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 96. pantā ietvertajam jēdzienam “privātā dzīve” ir plaša nozīme, un to nav iespējams izsmelīgi definēt. Šis jēdziens ietver sevī ļoti daudzus personas fiziskās un sociālās identitātes aspektus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2010-51-01 13. punktu*). Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka bērna tiesības zināt savu izcelsmi, pamatojoties uz bioloģisko patiesību, un vecāku identitāti, ir neatņemama personas identitātes sastāvdaļa, ko aizsargā tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību (*sk. piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2024. gada 14. augusta sprieduma lietā “Mitrevska v. North Macedonia”, pieteikuma Nr. 20949/21, 40. punktu*). Tomēr tiesības tikt atzītam par mirušā mantinieku neietilpst tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību tvērumā (*sk. piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004. gada 14. jūnija sprieduma lietā “Haas v. the Netherlands”, pieteikuma Nr. 36983/97, 43. punktu*). Vienlaikus valstīm ir rīcības brīvība, paredzot pasākumus, lai nodrošinātu privātās dzīves neaizskaramības efektīvu ievērošanu. Būtiski ir, lai tiktu panākts līdzsvars starp konkurējošajām interesēm (*sk. piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2003. gada 13. februāra sprieduma lietā “Odièvre v. France”, pieteikuma Nr. 42326/98, 40. punktu*).

Savukārt Satversmes 92. panta pirmais teikums negarantē personai tiesības uz jebkura tai subjektīvi svarīga jautājuma izlemšanu tiesā. Vienlaikus valstij ir jānodrošina efektīva aizsardzība ikvienai personai, kuras tiesības vai likumiskās intereses ir aizskartas. Jēdziens „tiesības” apzīmē personas subjektīvās tiesības, kas šai personai izriet no tiesību normām. Personas likumiska interese ir tikai tāda personas interese, kas ir nesaraujami saistīta ar personas subjektīvajām tiesībām. Proti, tā ir personas interese gūt saistošu apstiprinājumu noteiktu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam, ja no šāda apstiprinājuma ir atkarīgas tieši šīs personas subjektīvās tiesības vai juridiskie pienākumi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2025. gada 1. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2024-29-01 9. punktu*).

Pieteikumā ir citēta Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra par bērna tiesībām zināt savu izcelšanos, bērnu un vecāku savstarpējām attiecībām, kā arī sniegts Pieteikuma iesniedzēju viedoklis par apstrīdētās normas neatbilstību bioloģiskajai un sociālajai realitātei. Tomēr pieteikumā nav pamatots, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma un 96. panta likumdevējam izrietētu pienākums paredzēt iespēju apstrīdēt tiesā radniecību starp Pieteikuma iesniedzējiem un mirušā bērnu. Proti, pienākums paredzēt tiesības apstrīdēt tiesā

paternitātes pieņemumu tām personām, kuras kļūtu par mantiniekiem, ja paternitātes pieņemums tiktu atcelts.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu, Satversmes tiesas 3. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..], [..] un [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 194/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina